

„Ūkių apskaitos duomenų tinklas“ (ŪADT)

Europos Sąjungos (ES) šalyse, įgyvendinat bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP), nuolat stebima žemės ūkio padėtis, vykdomas ūkininkų veiklos ekonominės ir finansinės būklės monitoringas. Tai padeda daryti Ūkių apskaitos duomenų tinklas (ŪADT, angl. FADN – Farm Accountancy Data Network) – ES šalyse unifikuota informacinė sistema, atspindinti prekinę produkciją gaminančių ūkių veiklą. Ši informacinė sistema pradėjo funkcionuoti Europos ekonominėje bendrijoje (EEB) kartu su bendrąja žemės ūkio politika. EEB, atsižvelgdama į steigimo sutartį, Europos Komisijos (EK) siūlymą bei Europos Parlamento nuomonę, kad bendrosios žemės ūkio politikos plėtra reikalauja objektyvios ir visapusiškos informacijos apie įvairių kategorijų ūkių pajamas bei jų ūkinę veiklą, 1965-06-15 priėmė reglamentą Nr. 79/65/EEB dėl Bendrijos tinklo ūkių apskaitos duomenims kaupti sukūrimo. 2009 m. ES Taryba patvirtino naują reglamentą (Council Regulation (EC)) Nr. 1217/2009, kuris pakeitė ankstesnįjį. Be minėto reglamento, ES ŪADT kūrimą ir plėtojimą nustato Europos Komisijos (EK) reglamentai Nr. 868/2008, Nr. 385/2012, Nr. 1242/2008, Nr. 1217/2009, Nr. 1291/2009, Nr. 730/2013. Šie teisės aktai Lietuvai, kaip ES narei, yra privalomi. ŪADT sistemoje kasmet kaupiama apie 100 tūkstančių respondentinių ūkių informacija. Jie atstovauja daugiau kaip 5 milijonams ES ūkių. ŪADT yra pagrindinis duomenų apie pajamų lygį ūkiuose ir valdymo sprendimų žemės ūkio sektoriuje efektyvumą šaltinis. Į ES ŪADT atrenkami ūkiai, pagal tam tikrus požymius atspindintys atskirų šalių ūkių visumą. Žemės ūkio produkcijos gamintojai duomenis į ŪADT teikia savanoriškai. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė reglamentą (ES) Nr. 2018/1725, apsaugantį pirminių duomenų konfidencialumą. Informacija, susijusi su atskiro ūkio veikla, neskelbtina. Skelbti galima tik agreguotus duomenis, rodančius ūkių grupių vidutinius rezultatus.

ŪADT duomenimis naudojasi įvairios ES institucijos (pirmiausiai – EK), nagrinėdamos rinkų (javų, mėsos, pieno ir kt.), žemės ūkio, kaimo plėtros ir kitas problemas. Šio duomenų tinklo naudotojai yra ir atskirų šalių valstybinės ir nevalstybinės institucijos, žemės ūkio ministerijos, universitetai, mokslinio tyrimo institutai, profesinės organizacijos, atstovaujančios žemės ūkio produkcijos gamintojams.

Lietuvoje ŪADT veikloje dalyvaujantys subjektai: ŪADT nacionalinė taryba; Valstybės įmonė Žemės ūkio duomenų centras (toliau – ŽŪDC); apskaitos tarnybos – Viešoji įstaiga Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba, teikianti finansinės apskaitos paslaugas ir kitos apskaitos tarnybos. ŽŪDC – pagrindinė šalies ŪADT institucija, atsakinga už ŪADT veiklą, ryšių palaikymą su Europos Komisija ir EK reglamentų įgyvendinimą.

Į ŪADT sistemą susistemintus, apibendrintus Lietuvos duomenis teikia ŽŪDC. Kasmet išleidžiamas leidinys „Ūkių veiklos rezultatai (ŪADT tyrimo duomenys)“. Skelbiama šio leidinio elektroninė versija. Veiklos apskaitos rezultatų tyrimo duomenys skelbiami nuo 1996 m. kasmetiniuose leidiniuose.

Priemonės įgyvendinimo laikotarpis: 2024-01-01–2024-12-21.

Priemonės tikslas – pagal bendrai visoms ES valstybėms nustatytus rodiklius sisteminti ir teikti informaciją apie praėjusių metų pajamas, finansinę ir bendrąją situaciją Lietuvos žemės ūkyje. Kaip ir daugelyje ES valstybių, Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba (toliau – LŽŪKT) pagal ŽŪDC pateiktą respondentinių ūkių atrankos planą parenka ūkius ir sudaro su jais susitarimus dėl duomenų teikimo į ŪADT tinklą, surenka iš respondentinių ūkių ŪADT reikiamus duomenis ir atlieka jų pirminę patikrą, sukaupus respondentinių ūkių duomenis už praeitus metus iki kitų metų birželio 15 d. periodiškai teikia ŽŪDC, naudodamasi ŪADT duomenų analizės rezultatais, konsultuoja tyrime dalyvaujančius respondentus ir parengia individualių rezultatų analizes.

Dalyviai ir vieta. Respondentinių ūkių duomenys renkami iš 1300 ūkininkų ūkių, tvarkančių finansinę apskaitą 44 rajonų ir savivaldybių konsultavimo biuruose bei apklausos būdu. Duomenis renka finansinės apskaitos ir ekonomikos konsultantai ir specialistai.

Veikla. Respondentinių ūkių duomenys renkami atsižvelgiant į tipologiją, parengtą ŽŪDC, remiantis visuotinio žemės ūkio surašymo, ūkių struktūros tyrimų duomenimis ir patvirtintą Nacionalinės priežiūros tarybos posėdyje. Pagal tai įvertinama šalies ūkių struktūra. Jų struktūros tyrimams naudojama vienoda ES metodika remiasi dviem pagrindiniais rodikliais: ūkio ekonominiu dydžiu, apibūdinančiu jo gamybos potencialą, ir ūkio tipu, apibūdinančiu jo specializaciją. Surinkti respondentinių ūkių duomenys perduodami ŽŪDC. Susisteminti ir grupuoti duomenys nagrinėjami pagal skirtingas ūkininkavimo formas, ūkio dydį, žemės kokybę, ūkininkavimo tipą, ekonominį dydį, gautą bendrąjį gamybini pelną, ūkininko amžių, pagal apskritis. Todėl galima palyginti tam tikrų ūkių grupių ūkinės veiklos gamybinius ir finansinius rezultatus, numatyti jų plėtros tendencijas. Apdoroti ir pagal reikiamą struktūrą sutvarkyti duomenys perduodami į ES Ūkių apskaitos duomenų tinklą, kur atliekama patikra ir įvertinama kokybė. Pildant respondentinių ūkių anketas, naudojama ŽŪDC parengta anketų pildymo metodika. Individualių rezultatų pagal respondentinių ūkių duomenis palyginamosios analizės teikiamos visiems 1300 ūkininkų-respondentų. Įgyvendinant šią priemonę, plėtojama ir šviečiamoji veikla – rašomi informaciniai lapeliai bei straipsniai.